

سوال

آیا بر اساس این حدیث کسی که در دنیا در شک بوده عذاب داده می‌شود یا بر کفر می‌میرد؟ چون وقتی مردم وارد قبورشان می‌شوند وقتی دو ملائکه به نزدشان می‌آیند در مورد چیزهایی که شک داشتند مورد سوال قرار می‌گیرند: **در چه حال بودید؟ می‌گوید: نمی‌دانم، پس به او گفته می‌شود: این مرد کیست؟ می‌گوید: شنیدم مردم چیزی می‌گفتند و من هم گفتم، پس [دریچه‌ای] به سوی بهشت به سوی گشوده می‌شود و گل‌هایش [و زیبایی‌هایش] و آنچه در آن است را می‌بیند، پس به او گفته می‌شود: بین خداوند چه را از تو دور کرده است، سپس برایش روزه‌ای به سوی آتش گشوده می‌شود، پس به آن مینگرد که چگونه آتش خود را در هم می‌شکند، پس به او می‌گویند: این جایگاه تو است. بر شک بودی و بر آن مردی و بر همان آن شاءالله مبعوث می‌شوی. (به روایت ابن ماجه)**

پاسخ مفصل

الحمدلله.

کسی که در مورد الله، یا ملائکه، یا پیامبران، یا در مورد قیامت، یا در مورد بهشت یا جهنم یا هر خبری که از الله یا پیامبرش به او رسیده شک کند کافر است.

الله متعال می‌فرماید:

وَدَخَلَ جَنَّتُهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا (۳۵) وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا (۳۶) قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّكَ رَجُلًا [كهف: ۳۵ - ۳۷]

و در حالی که او به خویشتن ستمکار بود وارد باغ شد [و] گفت: گمان نمی‌کنم این نعمت هرگز زوال پذیرد (۳۵) و گمان نمی‌کنم که قیامت برپا شود و اگر هم به سوی پروردگارم باز گردانده شوم قطعا بهتر از این را در بازگشت خواهم یافت (۳۶) رفیقش در حالی که با او گفتگو می‌کرد به او گفت: آیا به کسی که تو را از خاک، سپس از نطفه آفرید آنگاه تو را به [صورت] مردی درآورد کافر شدی؟.

و مسلم (۲۷) از ابوهریره از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت کرده که فرمود: **گواهی می‌دهم که معبودی به حق جز الله نیست، و اینکه من فرستاده‌ی الله هستم، بنده‌ای با این دو - بدون شکی در آن - به دیدار الله نمی‌رود مگر آنکه وارد بهشت**

می‌شود.

و بخاری (۸۶) و مسلم (۹۰۵) از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - روایت کرده‌اند که فرمود: به من وحی شده که شما در قبرهایتان مورد آزمایش قرار می‌گیرید؛ گفته می‌شود: درباره‌ی این مرد چه می‌دانی؟ اما مومن یا صاحب یقین می‌گوید: او محمد فرستاده‌ی الله است که با بینات و هدایت به نزد ما آمد و اجابت کردیم و پیروی نمودیم، او محمد است - سه بار - پس به او می‌گویند: به خوبی بخواب، چرا که تو به آن یقین داشتی، اما منافق یا آنکه در شک است می‌گوید: نمی‌دانم، شنیدم که مردم چیزی می‌گویند، من هم گفتم.

شیخ عبدالعزیز راجحی - حفظه الله - می‌گوید:

انسان به واسطه‌ی شک کافر می‌شود، اگر در مورد الله یا ملائکه یا کتاب‌ها یا درباره‌ی پیامبران یا در مورد بهشت یا جهنم شک کند، و بگوید: نمی‌دانم بهشتی هست یا نه؟ آتشی هست یا نه؟ با این شک کفر می‌ورزد.

آنچه ابن ماجه (۴۲۶۸) از ابوهریره از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت نموده نیز بر همین معنی حمل می‌گردد که فرمود: میت در قبرش قرار داده می‌شود، پس شخص صالح را در قبرش می‌نشانند در حالی که ترسان و وحشتزده نیست... و در آن آمده: و شخص بدکار را در قبرش می‌نشانند در حالی که ترسان و وحشتزده است، به او می‌گویند: در چه حال بودی؟ می‌گوید: نمی‌دانم، می‌گویند: این مرد کیست؟ می‌گوید: شنیدم مردم چیزی می‌گویند، من هم گفتم، پس برایش [دریچه‌ای] به سوی بهشت گشوده می‌شود، پس به گل‌ها و آنچه در آن است نگاه می‌اندازد، به او می‌گویند: ببین که خداوند چه را از تو دور ساخت، سپس روزه‌ای به سوی آتش برایش می‌کشایند و به آن می‌نگرد که چگونه آتش خود را می‌خورد، پس به او گفته می‌شود: این جایگاه تو است، در شک ماندی و بر آن مردی و بر همان ان شاءالله برانگیخته می‌شوی این را آلبانی در صحیح ابن ماجه صحیح دانسته است.

سندی - رحمه الله - می‌گوید:

«این حدیث دال بر آن است که هر کس در دنیا بر یقین باشد معمولاً بر همان حال از دنیا می‌رود و همینطور در مورد شک».

حاشیه‌ی السننی علی ابن ماجه (۵۶۸ / ۲).

بنابراین کسی که در مورد اصلی از اصول ایمان شک کند و در حال شک بمیرد کافر و جاودانه در آتش است و الله از بنده‌اش جز یقین نمی‌پذیرد.

والله تعالی اعلم.